

Άγιος Μάξιμος ο Γραικός

/ Πεμπτουσία

Ο Άγιος Μάξιμος, σπουδαία προσωπικότητα του 16ου αιώνα, έμεινε στην ιστορία με την προσωνυμία «Γραικός», δηλαδή «Έλληνας». Είναι ο Έλληνας φωτιστής των Ρώσων που ανακηρύχθηκε άγιος τόσο από το Οικουμενικό Πατριαρχείο όσο και από το Πατριαρχείο Μόσχας το 1988. Ήδη, όμως, από τα μέσα του 16ου αιώνα είχαν αρχίσει να συντάσσονται βίοι του Οσίου Μαξίμου του Γραικού και διηγήσεις για τα θαύματά του και από το τέλος του 17ου αιώνα το όνομά του να αναγράφεται στα αγιολόγια των ετησίων ρωσικών ημερολογίων, να αγιογραφούνται οι πρώτες εικόνες του και να γράφονται τροπάρια προς τιμήν του.

Το κοσμικό του όνομα ήταν Μιχαήλ Τριβώλης και γεννήθηκε στην Άρτα γύρω στο 1480. Έκανε λαμπρές σπουδές στην Ιταλία, όπου σπούδασε τα θύραθεν και τα εκκλησιαστικά γράμματα, αλλά φαίνεται ότι το ουμανιστικό πνεύμα που μεσουρανούσε τότε στην αναγεννησιακή Δύση δεν ανάπαυε την ψυχή του. Έτσι, αναζητώντας τη λύση στο πνευματικό αδιέξοδο στο οποίο είχε περιέλθει στρέφεται προς την ακραιφνή Ορθοδοξία και τον Αγιορειτικό μοναχισμό. Μεταβαίνει στη Μονή Βατοπεδίου και γίνεται μοναχός. Αντί λοιπόν να αναλάβει καθηγητική έδρα στη Δύση, έρχεται στον Άθω και εγκαταβιώνει ως απλός μοναχός χωρίς να λάβει κάποιο αξίωμα. Λέει ο ίδιος σε ένα έργο του «συ, λοιπόν, γνωρίζεις, Δέσποτα, ότι από τη νεότητά μου την αγάπησα και την αγαπώ (=την ορθόδοξη χριστιανική πίστη) με όλη την ψυχή και δεν αστόχησα του ποθουμένου, κατά την πολλή δε φιλανθρωπία και αγαθότητα αξιώθηκα από αυτήν να συμπεριληφθώ στον θεοφιλή μοναχικό σύλλογο».

Και εκεί, όμως, δεν επρόκειτο να ησυχάσει. Όταν ο ηγεμόνας της Ρωσίας ζήτησε έναν λόγιο μοναχό για να μεταφράσει τα λειτουργικά βιβλία και τα κείμενα των Πατέρων από τα ελληνικά στα ρωσικά, ο Άγιος Μάξιμος στέλνεται στη Ρωσία για να έπιτελέσει το σοβαρό αυτό εγχείρημα, παρόλο που ο ίδιος δεν γνώριζε τότε ρωσικά. Τον υποδέχτηκε ο ηγεμόνας Βασίλειος Ιβάνοβιτς και ο Μητροπολίτης Μόσχας Βαρλαάμ, ενώ τη συντήρησή του ανέλαβε το ηγεμονικό ταμείο. Έτσι, ο

Άγιος Μάξιμος εισέρχεται στην κατάκλειστη μέχρι τότε ηγεμονική βιβλιοθήκη, πλουσιώτατη σε ελληνικά και λατινικά χειρόγραφα, αναλαμβάνει την τακτοποίησή της και επιδίδεται σε συστηματική μελέτη του «κεκλεισμένου θησαυρού». Του ανατέθηκε τότε το έργο της μετάδοσης της ιεράς ελληνικής σοφίας στον βυθισμένο στην άγνοια και την αμάθεια ρωσικό λαό. Εργαζόμενος πυρετωδώς ο άγιος, ξεκινάει την μετάφραση του πιο διαδεδομένου ιερού βιβλίου στη Ρωσία, του Ψαλτηρίου, που συνοδευόταν από την ερμηνεία του. Ο ίδιος μετέφραζε το ελληνικό πρωτότυπο κείμενο στα λατινικά και από τα λατινικά οι συνεργάτες του μετέφεραν το κείμενο στην σλαβωνική. Το έργο αυτό επιτελέστηκε με τόση επιμέλεια και ευσυνειδησία από τον Άγιο Μάξιμο και τους συνεργάτες του, ώστε εγκρίθηκε μετ' επαίνων από τη Σύνοδο των Ρώσων ιεραρχών, καθώς ονομάστηκε «πηγή ευσεβείας», και έλαβε από τον ηγεμόνα πλουσιοπάροχη αμοιβή. Ο ίδιος, όμως, αδιαφορώντας για τα υλικά αγαθά, ζήτησε να του επιτραπεί να επιστρέψει στη μονή της μετανοίας του, στο απάνεμο λιμάνι του Βατοπεδίου.

Δυστυχώς οι παρακλήσεις του δεν εισακούσθησαν και του ζητήθηκε, αφού στο μεταξύ είχε μάθει και τη γλώσσα, να συνεχίσει το διαφωτιστικό του έργο μέσω των μεταφράσεων. Ο Άγιος Μάξιμος το επόμενο διάστημα δεν ασχολήθηκε μόνο με μεταφράσεις από τα ελληνικά, αλλά και με τη συγγραφή πλήθους πρωτότυπων έργων στη ρωσική.

Το διάστημα που σχετίζεται με τη διαφωτιστική δράση του Αγίου Μαξίμου στη Ρωσία, ήταν μια εποχή που οι καρποί της πίστης ήταν πολύ πτωχοί για τον ρωσικό λαό, καθώς αυτός, λόγω της ελλείψεως παιδείας και διανοητικής αναπτύξεως, ήταν ολότελα παραδομένος στις δεισιδαιμονίες και τις προλήψεις. Δεν άργησαν, λοιπόν, να στραφούν εναντίον του Αγίου Μαξίμου και της διδασκαλίας του, ιδιαίτερα όταν άρχισε να ασκεί κριτική στις συνήθειες του λαού, την σκληρότητα και την αδικία των ισχυρών και την ηθική κατάπτωση του κλήρου. Άρχισαν να βλέπουν με δυσπιστία τις μεταφράσεις του, να ερεθίζονται από τις επιπλήξεις του και ο ίδιος να χάνει τους ισχυρούς προστάτες του. Ο Άγιος Μάξιμος καταδικάστηκε ως αιρετικός και αμετανόητα αμαρτωλός και αρχικά κλείστηκε στη Μονή Βολοκολάμσκ της Μόσχας και στη συνέχεια στη Μονή Ότροτς της Τρέρης. Είκοσι πέντε ολόκληρα χρόνια έμεινε ο άγιος γέροντας φυλακισμένος και, όταν κάποτε παρακάλεσε τον Μητροπολίτη Μόσχας να τον λυτρώσει από τα βάσανά του, εκείνος του απάντησε «ασπαζόμεθα τα δεσμά σου ως ενός των αγίων, αλλά τίποτε δεν μπορούμε να κάνουμε προς ανακούφισίν σου». Όταν τελικά ο άγιος ελευθερώθηκε, είχε ειρηνική υποδοχή στη Μόσχα και με τιμές εισήλθε στη Μονή του Αγίου Σεργίου. Εκεί ακόμη και ο ίδιος ο τσάρος τον επισκέφθηκε και άκουσε ταπεινά τις συμβουλές του.

Στις 21 Ιανουαρίου 1556, ο Άγιος Μάξιμος αναπαύθηκε, αφού τριάντα οκτώ ολόκληρα χρόνια εργάστηκε με κόπους και βάσανα για την ωφέλεια της Ρωσικής Εκκλησίας. Έπρεπε τέσσερις ολόκληροι αιώνες να περάσουν ώσπου τα ιερά λείψανα του Αγίου Μαξίμου του Γραικού να μεταφερθούν στη μονή της μετανοίας του, στο Άγιον Όρος, «το ικετήριον υπέρ όλης της οικουμένης», όπως το αποκαλούσε ο ίδιος.

Ο Άγιος Μάξιμος άφησε πίσω του πολλούς μαθητές για να συνεχίσουν το έργο του, αλλά και το τεράστιο συγγραφικό του έργο, γραμμένο στα ρωσικά και σε μικρό μόνο μέρος στα ελληνικά. Ο Μάξιμος ο Γραικός σπούδασε την φιλοσοφία και δεν διστάζει να την παραβάλει με το άγονο κυπαρίσσι, ενώ παρομοιάζει την χριστιανική πίστη με την χαμηλή συκιά που παράγει γλυκύτετους καρπούς.

Δύο πράγματα δεν ξέχασε ο άγιος, ότι ήταν Έλληνας και Αγιορείτης. Ως Άγιος Μάξιμος ο Γραικός είναι μέχρι σήμερα γνωστός από τους Ρώσους και πάντα στο Άγιον Όρος ζητούσε από τους ηγεμόνες της Ρωσίας να τον αφήσουν να αναπαυθεί. Με το μεταφραστικό, συγγραφικό και διδακτικό του έργο αναδείχτηκε σε πρώτου μεγάλου πνευματικός διδάσκαλος και αναμορφωτής, όχι μόνο της Ρωσικής Εκκλησίας, αλλά και της Ρωσικής κοινωνίας.

Την ουσιαστική προσφορά του Αγίου Μαξίμου στον Ρωσικό λαό περικλείουν τα λόγια του Ρώσου Βασιανού «μόνον τώρα διά του Μαξίμου εγνωρίσαμε τον Θεόν», γι' αυτό άλλωστε έμεινε στην ιστορία ως «ο φωτιστής των Ρώσων». Δυστυχώς, μόνο λίγοι σύγχρονοί του μπόρεσαν να εκτιμήσουν την αξία του. Για τους μεγάλους κόπους του προσέφεραν σκληρούς διωγμούς και μακροχρόνιες φυλακίσεις. Αύτη είναι φαίνεται η μοίρα των μεγάλων ανδρών, όπως και η Νεότερη Ελληνική Ιστορία μας διδάσκει.